

המכון למחקרי ביטחון לאומי INSS מפרסם בשעה זו מסמך המלצות למדיניות נוכח המשבר המעמיק ביחסי ישראל ארה"ב

חוקרי INSS: "חשיבותה האסטרטגית של ישראל רלוונטית לארה"ב אך ורק אם הערכים המשותפים נשמרים. בעת הזו, היחסים המיוחדים בסכנה בעיקר נוכח פערים מתרחבים בתפיסת הדמוקרטיה, מדיניות ישראל בזירה הפלסטינית וניכור הולך וגובר בין הקהילות היהודיות בארה"ב למדינת ישראל"

רקע:

המחלוקות בין ארה"ב לישראל מעמיקות. נראה כי גם לאחר הפגישה בבית הלבן בין הנשיא ביידן לנשיא הרצוג ושיחת הטלפון בין הנשיא האמריקאי לרה"מ נתניהו (17 ביולי), הממשל אינו מרכז את מסריו באשר לדאגותיו העמוקות ממדיניותה של ממשלת ישראל הן בהקשר לקידום החקיקה המשפטית והן באשר למדיניות בזירה הפלסטינית. גם עתה למרות ההבטחה לקיים מפגש בארה"ב בין ביידן לנתניהו בחודשים הקרובים נראה כי עצם קיומה ובוודאי תוצאותיה יושפעו מההתפתחויות בישראל.

הנשיא ביידן ראה חשיבות מיד לאחר מגעיו עם ההנהגה הישראלית להבהיר באמצעות פרשן ה"ניו יורק טיימס" טוס פרידמן, כי בראייתו "תנועת המחאה המתמשכת מדגימה את עוצמתה של הדמוקרטיה הישראלית שנמצאת בליבת היחסים בין ישראל לארה"ב. לדבריו "כדי למצוא קונצנזוס בנושאי מדיניות בהם קיימת מחלוקת צריך לקחת את הזמן. זה חיוני כשמדובר בשינויים משמעותיים". בהקשר זה ביידן הדגיש: "ההמלצה שלי למנהיגי ישראל היא לא למהר. אני חושב שהתוצאה הטובה ביותר תבוא מכך שיימצא הקונצנזוס הרחב ביותר האפשרי".

עוד קודם לכך קבע הנשיא ביידן בראיון עיתונאי בהתייחסו לממשלת ישראל כי בראייתו "זו אחת מהממשלות הקיצוניות ביותר", ובתפיסתו חלק מהשרים בממשלה, הם "חלק מהבעיה" בעיקר בכל הקשור לסוגיה הפלסטינית. בהקשר זה ביידן, חזר בשיחתו עם רה"מ נתניהו על דרישתו כי ישראל והפלסטינים ינקטו בצעדים שישמרו את האופציה של פתרון שתי המדינות ויבטיחו את היציבות הביטחונית בשטח.

משמעויות:

- **ללא ערכים משותפים עם ארה"ב – אין אינטרסים משותפים ואין יחסים מיוחדים.** ארה"ב היא מעצמה עולמית שפועלת על פי האינטרס שלה בלבד. חשיבותה של ישראל לארצות הברית בשני תחומים עיקריים - בתחום הטכנולוגיה ובתחום העוצמה הביטחונית. חשיבותה של ישראל בתחומים אלו רלוונטית אך ורק אם ישראל נשארת מחויבת לערכים המשותפים המגדירים את היחסים המיוחדים האלו. אם ישראל תשתנה ותתרחק מערכיה הדמוקרטיות של ארצות הברית, הרי שחיזוק ישראל בשני תחומים אלו עלול להיות בניגוד לאינטרס האמריקני. לכאורה ארצות הברית מסוגלת לקיים מערכת קשרים ענפה גם עם מדינות שאין לה איתן דבר במשותף בכל הנוגע לזכויות אדם, דמוקרטיה, ליברליזם וכלכלה קפיטליסטית. אך הדבר נכון רק כאשר למדינות אלו יש משאבים או נכסים החיוניים לביטחון הלאומי האמריקני או לכלכלה האמריקנית. לישראל אין משאבי

טבע נדירים, מיקומה הגיאוגרפי אינו חיוני לארה"ב, היא אינה חלק מברית הגנה וגם ההון האנושי הטכנולוגי שלה, על אף חשיבותו, אינו בלעדי לישראל.

- **לראשונה בהיסטוריה היחסים בין המדינות – ארה"ב חרדה לעצם היותה של ישראל דמוקרטיה.** מתחים במערכת "היחסים המיוחדים" שבין ארה"ב לישראל אינם דבר חדש, אך הטלת ספק בעוגן כה בסיסי ביחסים אלו הינו רכיב שלא ידענו כמותו בעבר.
- **היחסים המיוחדים עם ארה"ב הם שעושים את ההבדל בין היותה של ישראל מעצמה אזורית לבין היותה מדינה קטנה עם יכולות מוגבלות.** ישראל תוכל לשרוד גם את הפחתת התמיכה האמריקאית בה ותמשיך להתקיים אך הדבר ישפיע באופן אקוטי על עוצמתה הביטחונית של ישראל, רווחתה הכלכלית ואיכות חייהם של אזרחיה. יש לציין שאין אנו קרובים למצב של הסרת התמיכה האמריקאית הכוללת בישראל אך המגמה המתמשכת וארוכת הטווח שלילית ביותר. הדבר אינו קשור רק למדיניות ישראל אלא גם לשינויי פנים בחברה ובפוליטיקה האמריקאית.
- **הממשל האמריקאי מתנגד נחרצות לרפורמה המשפטית ולמדיניות ישראל ביו"ש.** העמדות אינן חדשות, השפה הקשה וחומרת העברת המסרים כן. הממשל עושה כל שביכולתו בכדי להדגיש התנגדותו להתנהלות הממשלה בנושא הרפורמה המשפטית ולמדיניות ביו"ש, המסכנת בתפיסת הממשל את פתרון שתי המדינות.
- **ארה"ב מתוסכלת מעמדות ישראל כלפי סין וממדיניותה ביחס למלחמת רוסיה-אוקראינה.** המתרחש מול ישראל מסיחה את הקשב של הממשל מהנושאים שעומדים בראש סדר העדיפויות של מדיניות החוץ - בראש ובראשונה סין ומלחמת רוסיה-אוקראינה. בהקשר סין, מזוהה תסכול הולך וגובר ממדיניותה של ישראל ומכך שבתפיסה האמריקאית, ישראל לא מכירה באופן מלא בדאגות האמריקאיות בנושא.
- **פוליטיקה פנים אמריקאית - מצביעים דמוקרטים תומכים יותר בפלסטינים ופחות בישראל.** סקר דעת קהל שנערך לאחרונה הצביע על כך שרוב מבין המצביעים הדמוקרטיים תומכים כעת בפלסטינים. עמדות אלו עומדות בקנה אחד עם התבטאויות של בכירים דמוקרטיים כבר במהלך הבחירות לנשיאות ארה"ב בשנת 2020 שקראו לכרוך בין הסיוע הצבאי לישראל לבין מדיניות ישראל ביו"ש. עמדה זו זוכה לקשב הולך וגובר גם אם היא עדיין לא העמדה המובילה במפלגה הדמוקרטית.
- **שינויים דמוגרפיים משמעותיים מרחיקים עוד יותר בין ארה"ב לישראל.** ארה"ב הופכת פחות דתית, ישראל הופכת דתית יותר. המגמה הברורה בחברה האמריקאית היא של עלייה רציפה בקרב ציבורים המגדירים עצמם כאתאיסטים. המגמה בישראל הפוכה.
- **יהדות ארה"ב מתרחקת מישראל.** בין היתר, בעקבות מדיניות של הוצאת הזרמים שאינם אורתודוקסים "מהמחנה". הסירוב של ישראל להכיר בזרמים הרפורמי והקונסרבטיבי, שמהווים חלק משמעותי ביותר ביהדות ארה"ב, מגביר את הניכור ביחס כלפי ישראל. מדובר בזרמים שידועים כליברליים וככאלו שחולקים באופן בסיסי את תפיסת העולם של הממשל האמריקאי ואת דאגותיו בכל הקשור לסכסוך שבין ישראל לפלסטינים.

המלצות למדיניות:

- **ממשלת ישראל חייבת לעצור את תהליכי החקיקה החד צדדיים ולפעול מתוך הסכמה לאומית רחבה.** לנושא זה קשר ישיר להחרפת או להפשרת היחסים עם ארה"ב. הממשל האמריקאי יימנע ממעורבות אקטיבית בנעשה באם שינויים במערכת המשפט בישראל ייעשו באופן שמביא לידי ביטוי הסכמה בין המחנות השונים בישראל. המכון למחקרי ביטחון לאומי חוזר על עמדתו כי הסכמה זו צריכה להביא לידי ביטוי את עמדות המחנות משני צדי המתרס וכי אין להגיע למצב של הכרעת מי מהצדדים אלא להורדת המתיחות באופן משותף.
- **הימנעות מצעדים חד צדדיים המפרים את הסטטוס קוו הקיים בשטח ויוזמה פרו אקטיבית של ישראל בזירה הפלסטינית.** המשך המדיניות הנוכחית יוביל את האמריקאים בסופו של דבר להכרה בפתרון המדינה האחת גם אם לא במהלך השנים הקרובות. לא בטוח שעתיד בו ישראל הופכת ל"מדינת כל אזרחיה" עומד בקנה אחד עם השאיפות הלאומיות של רוב אזרחי מדינת ישראל, המזהים עצמם כציונים.
- **היפוך גישה – קירוב זרמי היהדות השונים במקום הרחקתם.** המשך המגמה הנוכחית יוצר נזק חמור בהאצת הפיצול ביהדות והקצנת האדישות לישראל בקרב המנהיגות הצעירה של יהדות ארצות הברית. בני דור המילניום שנולדו לנישואים מעורבים, אך גדלו כשויכים לעם היהודי, יפסיקו לראות עצמם מחויבים לציונות ולמוצאם היהודי. כך אנו עלולים להפסיד את האליטה הבאה של ארצות הברית.
- **הכרה של ישראל במגבלות הכוח.** כאשר כוח צבאי משמעותי מופעל יש לעשות זאת בתיאום הדוק עם ארה"ב. המלצה זו חשובה בעיקר נוכח שני האיומים המרכזיים על הביטחון הלאומי הישראלי - האיום האיראני והאיום הפלסטיני. בשני המקרים, רק כוח צבאי לא יפתור את הבעיה, הוא עלול רק לסבך אותה. כמו כן, בשני המקרים להיעדר תיאום עם ארצות הברית משמעות חמורה - הן להישג הצבאי והן ליציבות התוצאה לאחר סיום המערכה.